

Vogels met een ringetje

Waarom hebben sommige vogels een lichte, aluminium ring om? In Europa geven onderzoekers per jaar wel vier miljoen vogels van allerlei soorten zo'n ring. Deze draagt een uniek registratie-nummer en het adres van de 'afzender'. Dit is het vogelpaspoort.

Vragen

Hoe oud wordt een merel of een zilvermeeuw? Waar broedt een kleine zwaan en waar overwintert een boerenzwaluw? Via welke route komt een trekvogel waar hij moet zijn? En komen vogels na de trek weer op dezelfde plek terug? Deze vragen zijn op te lossen met ringonderzoek. Onderzoekers kunnen vogels dan individueel herkennen en ze volgen tijdens hun omzwervingen. Belangrijke rust- en eetplaatsen – de 'hotels' – op de route kunnen pas beschermd worden als ze bekend zijn.

Zilvermeeuw:
Gemiddelde levensduur 4 jaar
Oudste terugmelding 32 jaar en 1 maand
Merel:
Gemiddelde levensduur 1,3 jaar
Oudste terugmelding 16 jaar en 9 maanden

Een aluminium vogelring: zo licht als een veertje.

Op reis

Ieder jaar reizen er over de hele wereld zo'n 50.000 miljoen vogels. Kleine en grote reizen: tot tienduizenden kilometers lang. Vroeger was het ringen vooral gericht op deze vogeltrek. In 1899 'ringde' de Deense leraar Hans Cristiaan Mortensen voor het eerst om vogeltrek te bestuderen. Het ging om 165 spreeuwen. Door vogels te ringen kwamen we erachter waar vogels bijvoorbeeld in de winter naartoe vliegen, en via welke route.

De eerste ringer: een Deense schoolmeester.

Sinds 1911

In 1911 werd in Nederland de eerste vogelring 'aangelegd'. De coördinatie lag bij het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie in Leiden. In 1931 ontstond de Stichting Vogeltrekstation Texel, die – zonder 'Texel' in de naam – nog steeds bestaat. Vanaf 1954 nam de voorloper van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) steeds meer taken over in het onderzoek en de administratie. Het instituut was toen nog niet in Heteren maar in Arnhem gevestigd; hier herinnert de naam 'Vogeltrekstation Arnhem' nog aan. Dat staat sinds 1963 op de ringen, en dat blijft er ook op staan voor de noodzakelijke continuïteit. Sinds 2006 is het Vogeltrekstation een samenwerkingsverband van NIOO-KNAW, SOVON en de Ringersvereniging, en heten we Vogeltrekstation – Centrum voor vogeltrek en –demografie.

Net geringde boomvalk

Vogeltrekstation
Centrum voor vogeltrek en –demografie
Dutch Centre for Avian Migration and Demography
Postbus 40, 6666 ZG Heteren, Nederland
vogeltrekstation@nioo.knaw.nl
www.vogeltrekstation.nl

Het Vogeltrekstation is een samenwerkingsverband van NIOO-KNAW, SOVON en de Ringersvereniging

Natuurbehoud

Tegenwoordig kijken de onderzoekers naast vogeltrek ook naar de verplaatsingen op kortere afstanden: waar is een dier geboren en waar gaat hij broeden? Dit noemen biologen 'dispersie' van vogels. Daarnaast krijgt de variatie in levensduur veel aandacht. Steeds op dezelfde plaatsen op dezelfde manier vogels terugvangen geeft een indruk van de leeftijden en de overleving in de vogelgemeenschap. Deze gegevens zijn nodig voor natuurbehoud: een vinger aan de pols van het milieu.

Hoe een vogel een ring krijgt

Hoe gaat het ringen in de praktijk? Een vogel heb je niet zomaar in de hand. Een paar honderd bevoegde 'ringers' zijn in ons land actief. Snel, maar ook voorzichtig, voeren zij hun taak uit.

Wie ringen er?

Alleen mensen met een vergunning mogen vogels ringen. Dit zijn naast onderzoekers vooral veel vrijwilligers. Zonder hun deskundige inzet zouden we nooit zoveel informatie kunnen verzamelen. In totaal zijn er ruim 400 'ringers' in ons land.

Ringers zien van alles langskomen: vlaamse gaai, vuurgoudhaan en blauwborst bijvoorbeeld.

Op maat

De ringers hebben 15 ringmaten tot hun beschikking. Iedere vogelsoort krijgt een ring in de maat die bij hem past. De kleinste heeft een doorsnede van 2 mm en weegt maar 0,04 g. Deze is in gebruik voor fitis en goudhaan bijvoorbeeld. De grootste ring, voor knobbelzwanen, is wel 26 mm en weegt iets meer dan 9 gram. Dit gewicht is zo laag, dat de vogels er geen last van hebben.

Gevangen

Om de ring om een poot te kunnen 'leggen', moeten de vogels een keer gevangen worden. Jonge vogels krijgen in het nest een ring. Oudere vogels vang je vooral met mistnetten – dunne, bijna onzichtbare netten. Geofende ringers kunnen vogels hier snel en gewiekt uithalen. Andere methoden zijn onder andere vinkenbanen en eendenkooien – vroeger gebruikt voor de jacht...

Bulzerdjongen kun je in het nest ringen. Volwassen vogels moet je vangen.

In Holland

In Nederland gebruiken alle ringers ringen met 'Vogeltrekstation Arnhem Holland' erop. Op de kleinste ringen past alleen maar 'Arnhem VT Holland'. Op elke ring staat een uniek nummer. Zo kun je precies terugzoeken om welk individu het gaat.

Met een speciale tang kun je de ring rondom de poot van een vogel aanbrengen.

Kleur

Behalve metalen ringen dragen vogels ook gekleurde ringen van plastic. De kleurencombinatie is bij iedere vogel anders. Dit maakt het mogelijk om ook op afstand individuen te herkennen. Onderzoekers maken daar gebruik van, bijvoorbeeld bij koolmezen.

'Bijvangst'

Naast het aanbrengen van een ring, wegen en meten ringers ook vaak hun vogels. Deze gegevens kunnen heel waardevol zijn. Ze zijn anders moeilijk te verkrijgen, maar kunnen om een voorbeeld te noemen wel het onderscheid tussen sterk op elkaar lijkende soorten mogelijk maken.

De resultaten

Wat leveren al die ringetjes op? Niet alleen een nieuwsgierige onderzoeker, ook een praktische natuurbeschermer of een beleidsambtenaar kan de gegevens goed gebruiken.

Weerzien

Het draait allemaal om de 'terugmeldingen': een geringde vogel is ergens gezien, gevangen of dood gevonden. Dat kan al een dag later zijn en heel dichtbij, maar ook vele jaren of duizenden kilometers verderop. Recordhouder van de terugmeldingen is een kokmeeuw, geringd op 20 oktober 1997. Maar liefst 679 keer zagen vogelaars dit dier. Alleen al voor Nederland gaat het per jaar om 65.000 terugmeldingen van geringde vogels.

Vogels teruggezien:
1% van de geringde, kleine mussen
50% van de geringde, grote ooievaars

Top 10 geringde vogels

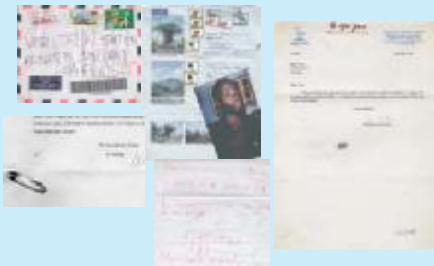
- Koolmees
- Spreeuw
- Boerenzwaluw
- Kleine karekiet
- Vink
- Pimpelmees
- Bonte vliegenvanger
- Kokmeeuw
- Merel
- Fitis

Top 10 teruggemelde vogels

- Kokmeeuw
- Koolmees
- Kleine karekiet
- Grauwe gans
- Lepelaar
- Meerkoet
- Zilvermeeuw
- Merel
- Fitis
- Scholekster

Eén Europa

Vogels houden zich niet aan grenzen. Daarom moeten de verschillende landen samenwerken. Gegevens over teruggevonden ringen komen vanuit heel Europa naar het Vogeltrekstation in Nederland. Dit samenwerkingsverband EURING, de European Union for Bird Ringing, zorgt voor een unieke informatiebron voor vogelonderzoek. Sinds 1963 werken (bijna) alle Europese ringcentrales samen, met een gezamenlijke Europese databank vanaf 1977.

Op elke Nederlandse ring staat 'Vogeltrekstation Arnhem Holland' en de post weet gelukkig heel goed waar een brief met dat 'adres' bezorgd moet worden.

Wie gebruiken de gegevens?

De gebruikers van de gegevens zijn, net als de vele vogels, van diverse pluimage. Onderzoekers van universiteiten of instituten, ministeries maar ook Vogelbescherming en terreinbeheerders.

Vroeger was vooral vogeltrek 'in trek'. Tegenwoordig komen ook vele andere interessante gegevens boven water.

Wat voorbeelden van bevindingen uit de ringgegevens. Bergeenden ruien massaal op een bepaalde plaats in de Duitse waddenzee. Door de ringen werd duidelijk dat vogels uit heel Noordwest-Europa afkomstig zijn; de verstoring door militaire oefeningen is nu beëindigd.

Overwinterende brandganzen komen bijeen in Nederland maar vooral ook Groot-Brittannië. De dieren van Spitsbergen en die van Groenland blijken ook in de winter niet te mengen. Belangrijke informatie voor natuurbeheer.

De Europese commissie vroeg bij EURING voor allerlei soorten trekvogels na wat de effecten van jacht in Europa en Noord-Afrika zijn. Het aantal 'jachtslachtoffers' blijkt af te nemen, maar voor bepaalde soorten teknen zich duidelijk 'hot spots' met hoge jachtdruk af.

Trekbewegingen van de spreeuw.

Ringgegevens wintertaling.

huismus

ijsvogel

Van algemene tot zeldzame vogels: ringgegevens geven inzicht in de ecologie van de soort. Hoe staat deze ervoor?

Ring gevonden?

Als u een vogel vindt met een ring om zijn poot, stuur de ring dan op naar:

Vogeltrekstation
Centrum voor vogeltrek en –demografie
Postbus 40
6666 ZG Heteren

of meld het via www.vogeltrekstation.nl

Vermeld er wel bij waar en wanneer u de ring vond, en zo mogelijk de soort.

Ook een beschrijving van de omstandigheden kan nuttig zijn. (De meest extreme meldingen waren 'gepakt door leeuw in Artis' en 'in een schaal met vla'.)

Het Vogeltrekstation zoekt uit om welk dier het gaat en bericht de vinder daar ook over.

Vogeltrekstation

Centrum voor vogeltrek en –demografie
Dutch Centre for Avian Migration and Demography
Postbus 40, 6666 ZG Heteren, Nederland
vogeltrekstation@nioo.knaw.nl
www.vogeltrekstation.nl

Het Vogeltrekstation is een samenwerkingsverband van NIOO-KNAW, SOVON en de Ringersvereniging